

АНАЛІЗ СУЧАСНИХ ПІДХОДІВ ДО ВИЗНАЧЕННЯ СУТНОСТІ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ ПІДПРИЄМСТВА

У статті здійснено теоретичне дослідження ролі фінансових ресурсів в діяльності підприємства. Доведено, що сучасне реформування економічної системи України зумовлює необхідність підвищення ролі фінансового управління як найважливішого елемента загальної системи управління підприємством. В зв'язку з тим, що на сьогодні дискусії між вченими-економістами щодо поняття «фінансові ресурси» потребують детальнішого розгляду генезису сприйняття й формування наукової думки про фінансові ресурси, які орієнтовані на задоволення інтересів суспільства в цілому та підприємства зокрема, автором узагальнені основні підходи до економічної сутності фінансових ресурсів підприємства. Проведено критичний аналіз визначень, наведених в сучасній науковій літературі, які розмежовано на два підходи, що базуються на розподільчій та відтворювальній концепціях фінансів.

Ключові слова: фінансові ресурси підприємства, джерела та види фінансових ресурсів, капітал підприємства, фінанси.

N. A. KHRUSHCH, V. V. DOTSENKO

Khmelnitsky National University

ANALYSIS OF MODERN APPROACHES TO DEFINING THE ESSENCE OF FINANCIAL RESOURCES

In the article the theoretical study of the role of financial resources in the enterprise. It is proved that the current reform of the economic system of Ukraine necessitates increasing the role of financial management as an essential element of the overall system management. Due to the fact that today the debate between economists on the concept of "financial resources" require more detailed consideration of the genesis of perception and formation of a scientific opinion on the financial resources that are designed to meet the interests of society in general and companies in particular, the author summarized the main approaches to the economic substance of financial resources. A critical analysis of the definitions given in modern scientific literature that demarcated the two approaches based on the reproduction and distribution concepts finance.

Keywords: financial resources of the company, sources and types of financial resources, capital of the enterprise, finance.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими та практичними завданнями. Сучасне реформування економічної системи України зумовлює необхідність підвищення ролі фінансового управління як найважливішого елемента загальної системи управління підприємством. Не потребує доведення той факт, що розвиток підприємництва неможливий без надходження фінансових ресурсів, які формуються з різних джерел. Фінансові ресурси є складною і багаторівневою категорією, яка має різні форми прояву. Саме тому не існує загальноприйнятої точки зору щодо змісту та економічної інтерпретації терміну «фінансові ресурси». На сьогодні дискусії між вченими-економістами щодо поняття «фінансові ресурси» потребують детальнішого розгляду генезису сприйняття й формування наукової думки про фінансові ресурси, які орієнтовані на задоволення інтересів суспільства в цілому та підприємства зокрема.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивчення літературних джерел стосовно визначення терміну «фінансові ресурси підприємства» показало, що вагомий внесок у вивчення означеної проблематики внесли такі відомі вчені, як В. І. Аранчій, А. І. Балабанов, І. О. Бланк, О. М. Бірман, О. Д. Василик, О. М. Загородна, М. Я. Коробов, Л. А. Лахтіонова, В. М. Опарін, А. М. Поддєрьогін, В. М. Серединська, П. А. Стецюк, В. М. Родіонова, О. С. Філімоненко, Р. В. Федорович, С. В. Хачатурян, Л. М. Худолій. Аналіз теоретичних та практичних публікацій свідчить про те, що питання залишається дискусійним. Тому, виникає об'єктивна необхідність вивчення та теоретичного обґрунтування змістової характеристики поняття «фінансові ресурси підприємства».

Мета статті – розкрити економічну сутність фінансових ресурсів, узагальнити сучасні підходи до визначення сутності фінансових ресурсів підприємства.

Виклад основного матеріалу. Протягом тривалого часу вченими-економістами досліджується економічна сутність фінансових ресурсів. Проте це не втратило своєї актуальності й в сучасних умовах трансформації та розвитку ринкової економіки України.

Фінансові ресурси є одним з фундаментальних понять фінансів підприємств. Їхня специфіка виявляється в тому, що вони завжди виступають у грошовій формі, мають розподільний характер і відбивають формування і використання різноманітних видів прибутків і нагромаджень суб'єктів господарської діяльності сфери матеріального виробництва, держави й учасників невиробничої сфери. Проте дотепер серед науковців ще немає загальноприйнятої точки зору щодо теорії даного питання. В економічній літературі існує розмаїття точок зору щодо визначення сутності фінансових ресурсів. В табл. 1 наведено

найбільш поширені тлумачення фінансових ресурсів як економічної категорії та визначення фінансових ресурсів підприємства, зокрема.

Таблиця 1

Визначення поняття фінансових ресурсів з точки зору вітчизняних та зарубіжних науковців

Автор	Змістова характеристика поняття «фінансові ресурси»
А. М. Поддєрьогін [1], О. Д. Василик [7]	грошові нагромадження й доходи, які створюються в процесі розподілу і перерозподілу валового внутрішнього продукту й зосереджуються у відповідних фондах для забезпечення безперервності розширеного відтворення
В. І. Арначій, В. Д. Чумак [2], В. М. Родіонова [6]	грошові доходи й нагромадження, які перебувають у розпорядженні суб'єкта господарювання і призначені для виконання фінансових зобов'язань, здійснення витрат розширеного відтворення та економічного стимулювання працівників
О. М. Бандурка, Коробов М. Я. [3]	власні і позичкові грошові фонди цільового призначення, які формуються у процесі розподілу і перерозподілу національного багатства, внутрішнього валового продукту і національного доходу та використовуються у статутних цілях підприємства
А. В. Чупіс, М. Х. Корецький, В. А. Борисова [4], А. І. Балабанов [8]	усі кошти, що знаходяться в розпорядженні підприємства і складаються з основних і оборотних засобів, поданих у вартісному виразі
О. Є. Гудзь [5]	сукупність усіх високоліквідних наявних активів, які перебувають у розпорядженні підприємства й призначені для виконання фінансових зобов'язань і розширеного відтворення, пов'язуючи їх обсяг та склад із платоспроможністю підприємства
С. В. Хачатурян [9]	частина коштів підприємства у фондовій і не фондовій формах, яка формується у результаті розподілу виробленого продукту, залучається до діяльності підприємства з різних джерел і спрямовується на забезпечення розширеного відтворення виробництва
С. І. Юрій [12] С. В. Мочерний [13]	грошові фонди, які створюються в процесі розподілу та використання валового внутрішнього продукту за певний період часу
В. М. Опарін [14]	сума коштів, спрямованих в основні засоби та обігові кошти підприємства. Це авансовані кошти, що вкладаються в обіг і мають обов'язково повернутись. Але це не всі грошові кошти, а тільки ті гроші, які роблять гроші, тобто на основі використання яких формується додана вартість
Л. А. Лахтіонова [15]	грошові кошти у формі грошових фондів (статутний фонд, фонд оплати праці, резервний фонд) та у не фондовій формі (використання грошових коштів для виконання фінансових зобов'язань перед бюджетом і позабюджетними фондами, банками, страховими компаніями і т. д.)

Аналізуючи наведені визначення поняття «фінансові ресурси» можемо відзначити, що серед українських та зарубіжних вчених-економістів досі не існує одностайної думки відносно визначення цього терміну та його ролі у процесі функціонування будь-якого суб'єкта господарювання.

Одні економісти вважають, що фінансові ресурси – це сукупність коштів, що перебувають у розпорядженні підприємства. Такої точки зору дотримуються, зокрема, А. В. Чупіс, М. Х. Корецький, В. А. Борисова, А. І. Балабанов, А. Г. Загородній, Г. Г. Нам та інші [4, 8]. Вони визначають фінансові ресурси як грошовий потік, не акцентуючи уваги на джерелах їх формування, цільовому призначенні. В цьому визначенні виражені економічна основа, зв'язок фінансових ресурсів з відтворювальними процесами та форми їх виявлення.

Інші автори, зокрема А. М. Поддєрьогін, О. Д. Василик, В. І. Арначій, В. Д. Чумак, В. М. Родіонової [1, 2, 6, 7], вважають, що фінансові ресурси мають відповідати певним критеріям, а саме джерелам їх створення й цільового призначення. Незважаючи на різні акценти і повноту наведених вище визначень фінансових ресурсів, у них є спільна риса, яка заслуговує на увагу. Згадані вчені-економісти підкреслюють формування фінансових ресурсів із власними джерелами і фінансовими результатами суб'єктів господарювання.

Однак щодо розуміння того, що фінансові ресурси створюються в процесі розподілу й перерозподілу новоствореної вартості підприємством, у економістів відсутня єдність у поглядах. Наприклад, Л. С. Стасюк вважає, що визначення фінансових ресурсів, подібні до наведених вище науковцями (В. І. Арначієм та А. М. Поддєрьогіним), відображають якісну ознаку ресурсів, яка характеризує їх значення на фіксований момент часу [10].

Колектив авторів на чолі з О. М. Бандурка вказують, що для визначення поняття фінансові ресурси необхідно використовувати структурні підходи [3]. Маються на увазі визначення, по-перше, сутності фінансових ресурсів як складової частини виробничих відносин. По-друге, приймати до уваги те, що

фінансові ресурси створюються і використовуються в процесі реалізації фінансових відносин. По-третє, необхідно мати на увазі, що безпосередньо поняття ресурси трактується як щось таке, що може бути використано на певні цілі (запаси, кошти то що). Виходячи з цього автори роблять висновок, що фінансові ресурси – це всі грошові кошти, що акумульовані у фонди цільового призначення для здійснення певних витрат.

Отже, у сучасних умовах господарювання більша частина коштів підприємств не використовується у фондовій формі. За таких обставин важко знайти різницю між грошовими коштами і фінансовими ресурсами. Бачимо, що спроби розв'язати проблему відокремлення грошових коштів від фінансових ресурсів саме через цільове призначення останніх виявляються марними. Дилема щодо визначення фінансових ресурсів або як всіх коштів, або як їх частини, виникла через різне тлумачення сутності фінансових ресурсів держави і фінансових ресурсів підприємств. Так, В. М. Федосов [11] фінансові ресурси розглядає як «...кошти, що утворюються в процесі розподілу і перерозподілу частини вартості сукупного суспільного продукту і національного доходу в грошовій формі і призначені для задоволення суспільних потреб». У цьому ж підручнику А.М. Поддєрьогін децентралізовані фінансові ресурси визначає як «кошти, що надходять у розпорядження підприємств (об'єднань), їх галузевих об'єднань і забезпечують поточну виробничо-господарську діяльність, розширення і удосконалення виробництва, задоволення соціальних потреб» [11]. З вище сказаного можна зробити висновки, що централізовані фінансові ресурси, є частиною грошових коштів, яка існує у фондовій формі, а для підприємств усі грошові кошти є фінансовими ресурсами, що забезпечують господарську діяльність підприємства, як поточну, так і на цілі розширеного відтворення.

Фондову детермінованість фінансових ресурсів не можна вважати суттєвою їхньою ознакою з огляду на такі обставини. По-перше, існування певних видів фондів активів (ресурсів), а не навпаки. По-друге, якщо погодитись із фондовою природою фінансових ресурсів, то необхідно визнати їх нормативний, а не об'єктивний характер. У зв'язку з цим виникає питання про правомірність віднесення до фінансових ресурсів коштів, що становлять окремі фонди, якщо регламентом цих фондів встановлюються певні обмеження на їхнє використання. Приналежність коштів до певних фондів цільового призначення як ідентифікаційна ознака фінансових ресурсів – це особлива модифікація макроекономічного підходу до визначення економічної суті фінансових ресурсів. У неявній формі припускається, що існують певні нормативи та регламенти, встановлені державними законодавчими актами, які передбачають розподіл коштів підприємства між окремими коштами фондами цільового призначення.

Незважаючи на те, що парадигма фінансових ресурсів як економічної категорії характеризується широкою варіацією підходів, протягом десятиліть вона не зазнала істотних змін. Її генезис перебував у залежності від концептуальних підходів до визначення ролі фінансів у економічній системі та місця у відтворювальному процесі. У вище наведених поглядах щодо визначення економічної суті фінансових ресурсів домінують два підходи, які базуються на розподільчій та відтворювальній концепціях фінансів. Прихильники першого підходу [1, 3, 7, 9, 12, 13] відстоюють позицію існування фінансів на стадії розподілу та перерозподілу вартості сукупного суспільного продукту і національного доходу, а їх основними функціями є розподільча а контрольна. Інша група науковців [2, 4, 5, 6, 8] відносить існування фінансів до всіх стадій відтворювального процесу, включаючи стадії виробництва товарів та їх обміну.

Висновки. Проведений аналіз свідчить, що формування та використання фінансових ресурсів мають важливе значення для функціонування і розвитку підприємства. Фінансові ресурси підприємства формуються під час заснування підприємств, утворюються за рахунок власних та прирівняних до них коштів, мобілізуються на фінансовому ринку, надходять у порядку розподілу грошових надходжень.

Таким чином, проведене наукове дослідження сутності фінансових ресурсів підприємства має теоретико-пізнавальне, методичне та практичне значення. Сформульовані положення виступають науковою базою для подальших досліджень, розробки науково-методичних підходів, механізмів формування і використання фінансових ресурсів підприємств в Україні.

Література

1. Фінанси підприємств : підручник [7-е вид.] / [А. М. Поддєрьогін, М. Д. Білик, Л. Д. Буряк та ін.] ; під ред. А. М. Поддєрьогіна. – К. : КНЕУ, 2008. – 552 с.
2. Арначій В. І. Фінансова діяльність підприємств : навч. посіб. / В. І. Арначій, В. Д. Чумак, О. Ю. Смолянська. – К. : ВД «Професіонал», 2004. – 240 с.
3. Бандурка О. М. Фінансова діяльність підприємства : підручник / О. М. Бандурка, М. Я. Коробов, П. І. Орлов, К. Я. Петрова. – 2-е вид., перероб. і доп. – К. : Либідь, 2002. – 384 с.
4. Оцінка, аналіз, планування фінансового становища підприємства: науково-методичне видання / [А. В. Чупіс, М. Х. Корецький, О. Л. Кашенко та ін.] ; за ред. А. В. Чупіса. – Суми : Видавництво «Довкілля», 2001. – 404 с.
5. Гудзь О. Є. Фінансові ресурси сільськогосподарських підприємств : монографія / О. Є. Гудзь. – К. : ННЦ ІАЕ, 2007. – 578 с.

6. Родіонова О. М. Основи економіки / О. М. Родіонова. – Київ : Зодіак-Еко, 1995. – 244 с.
7. Василик О. Д. Теорія фінансів : навч. підручник / О. Д. Василик. – К. : НІОС, 2000. – 416 с.
8. Балабанова А. И. Финансы / А. И. Балабанов, И. Т. Балабанов. – СПб : Питер, 2000. – 192 с.
9. Хачатурян С. В. Сутність фінансових ресурсів та їх класифікація / С. В. Хачатурян // Фінанси України. – 2003. – № 4. – С. 77–81.
10. Стасюк Л. С. Класифікація фінансових ресурсів підприємства / Л. С. Стасюк // Вісник Хмельницького національного університету. – 2012. – № 4. Т. 3. – С. 257–261.
11. Буряк Л. Д. Государственные финансы: учеб. пособ. для студентов эконом. вузов и факультетов / Л. Д. Буряк, Д. Д. Бутаков, В. М. Федосов и др. ; под ред. В. М. Федосова, С. Я. Огородника и В. Н. Суторминой. – К. : Лыбидь, 1991. – 276 с.
12. Кудряшов В. Г. Фінанси : навч. посіб. / В. Г. Кудряшов. – Херсон : Олді-плюс, 2002. – 35 с.
13. Белоліпецький В. Финансовые ресурсы и их превращенные формы / В. Белоліпецький, И. Мерзляков // Аудитор. – 2008. – № 5. – С. 51–55.
14. Опарін В. Фінансові ресурси та суспільний капітал / В. Опарін // Вісник НБУ. – 2001. – № 7. – С. 26–28.
15. Лахтіонова Л. Фінансовий аналіз суб'єктів господарювання : монографія / Л. Лахтіонова. – К. : КНЕУ, 2001. – 387 с.

Надійшла 10.09.2015; рецензент: д. е. н.